

Навздогін

Радій Радутний

Вовк — істота розумна, але схильна до перебільшення. Звичайне почуття голоду створює в нього враження, ніби сталася катастрофа, все пропало, загинуло, і єдиний шлях врятувати бодай щось — це негайно, негайно, негайно когось зарізати. Й з'їсти.

Їсть він теж з перебільшенням. Може нажертися так, що не ходитимуть лапи, впасти поруч із здобиччю, й лежати три дні. Час від часу відкушуючи ще шматочок.

Й полює за таким самим принципом. У природі це рідко трапляється, бо нема можливості, № от якщо вдереться на ферму, № хоча б кошару — передусить усіх. Бо це ж здобич, вони бігає, репетує... № раптом втече? Треба зарізати. Й з'їсти, бо хтозна, коли вдасть підхарчуватись наступного разу.

№ коли на вовка полюють, то вовкові здається, ніби весь світ пішов на нього війною. Де не візьмись, піднялися з-під снігу люди, оточили рідні ліси мотузками із страшними червоними прапорцями, скрізь гамір, постаті із рушницями і страшенно смердить — чи то тютюном, чи то порохом.

Хоча насправді, звісно, мисливців може бути з десяток, й прапорцями оточено невеличкий гайок, та й то — одна червона ганчірка на тридцять метрів. Й з рушниць половина стріляла останній раз ще за радянських часів.

Звідки я знаю, спитаєте ви. № й справді?

Знаю.

Бо я сам такий.

Два незвично уважні пепеєсники пройшли зовсім поруч, уважно заглядаючи пасажирам в обличчя. Підняли якогось дядька з валізою, перевірили документи. Щось не сподобалося, потягли до своєї кімнати.

Бідолашний дядько. Втім, нічого йому не буде, просто ретельніше перевірять й відпустять. Не тебе вони, дядьку, шукають, ой, не тебе. Буде потім згадувати, № може й розповідати — мовляв, хотіли повісити якийсь злочин, але хіба на мене повісиш? Я такий!

Не такий ти, дядьку. Іншого такого, як я, нема, й вже не буде. Й валіза у тебе не така.

Моя сумка — така, але вона причаїлася під кріслом, й за ногами не дуже помітна. Якби зазирали не в пики, № проміж ніг, тоді може й побачили б.

Я посміхнувся. Нехай дівки бажають, щоб їм проміж ніг зазирали. № мені... мені дуже хотілося стати маленьким та непомітним, як отой жевжик у кріслі навпроти.

Хоча...

Жевжик нервував й позирав на валізу іншого дядька.

Ой.

Лишень цього й не вистачало. Я встав — нібито заморився сидіти, потягнувся й подався шукати собі іншого місця.

№ раптом піймають? Раптом той жевжик виявиться новачком, і його піймають? № просто здіймуть лемент, набіжить туди й пепеесників, й тайняків, й ще багато кого. Половина набіжить з тих, що зараз линдають вокзалом, зазираючи в обличчя.

№ воно мені треба?

Ні.

Місць не було, № підозрілих молодиків трапилось кілька штук, й довелося вийти аж на платформу, під дощ.

Дощик був так собі, мжичка, але йшов третю добу. Перший день дівчата ще опиралися, пробували комбінувати з міні-спідничками парасольки та міні-курточки, але кінець кінцем переконалися, що сині замерзлі ноги чоловіків не зваблюють й таки перейшли на осінню форму одягу. Чоловіки теж. Мабуть, ніхто не радів, окрім мене, звичайно. Бо, я вам скажу, коли все навкруг мокре та сіре, то ще одна сіра постать привертає менше уваги. Та й піднятий комірець хоч трохи, але ж маскує обличчя.

Дівка — мабуть, із тих, що боролися до останнього — мерзлякувато щулилася, прислухалася до чогось і лапала рюкзачок.

Хай як набите пузо у вовка, але якщо його налякати — він підстрибне. От і я мало не підстрибнув.

Дівка кинула на мене погляд — суміш підозри та бажання, щоб я цього не помітив — й досить швидко рушила в бік групки людей.

Не облишивши ворухити рюкзак.

Господи. Не вистачало ще терористки!

Але поки я розривався поміж двома рефlekсами — кинутися чи то на неї, чи то подалі, дівка розкрила бічний клапан на рюкзачку й дістала мобілу:

— Привіт!к!

Тьху. Здохла б ти зі своїми привітками. Втім, цілком можливо, саме так скоро й станеться.

Про всяк випадок я здав назад й тунелем перейшов на іншу платформу. Тут був натовп, саме прибував якийсь потяг, і я швиденько заховався поміж людей.

Цікаво, якби та дівка справді була терористкою — то як би вона повела себе далі?

Втім, з'ясувати це досить просто.

Хочеш знати, як поведе себе терорист? Як буде дивитися, прислухатися, куди поїде, що зробить?

Хочеш? Це зовсім нескладно.

Просто сам теж стань терористом.

Бачили, мабуть, у телевізорі, як, скажімо, після авіакатастрофи № вибуху з'являється на екрані така собі вельми самовпевнена пика, й каже: "Потужність вибуху, мовляв, становила стільки-то грамів тротилу, № закладено вибухівку було там-то і там-то".

Брехня!

Не буває на світі таких експертів. Не можна, ніяк не можна з одного погляду визначити серед металевої № бетонної каші ані сили вибуху, ані типу, ані навіть місця,

де було міну закладено. Дуже, дуже приблизно можна сказати. Від ста грамів, наприклад, до трьохсот, № у випадку з літаком поки уламки не збереш, то місця не визначиш.

Про кашу із м'яса взагалі казати не буду, про таке навіть згадані "експерти" воліють мовчати. Дуже вже те видовище приголомшливе.

Але якісь попередні висновки, звісно, досвідчена людина може зробити. Ось тут, наприклад...

До біса приклади. Щось вибухнуло у протилежному кінці лабораторії, й з більшості наукового приладдя зробило шмаття. Покручене. Зрушене з місця — якщо воно масивне та малорухоме, № ж взагалі закинуте бозна-куди, якщо було легким та переносним. № важке й мале, як, наприклад, оцей мікроскоп...

Ось ще, до речі, питання — що робить простий оптичний мікроскоп у фізичній лабораторії? Що вони роздивлялися — атоми? Що взагалі можна було роздивитися у цю іграшку? Бо зараз, я вам скажу, в неї вже нічого роздивитись не вдасться, бо підставка стирчить у бетонній стіні, № тубус взагалі десь подівся.

№ осьдечки він! Теж стирчить, треба ж такому трапитись. Не в стіні, правда. У більш податливому матеріалі.

— Хто це? Хтось може його опізнати?

Власне кажучи, опізнати, мабуть, буде неважко, бо вибір маленький. Доступ сюди мали десятки зо три осіб, але більшість з них зараз стирчить у дверях й лоскоче нерви розкішним видовищем. Меншість, у вигляді тих, кому біля дверей місця не вистачило, № в кого нерви слабкі, нервово палить в кінці коридору, під табличкою "Не палити!". "Не", ясна річ, густо замальовано олівцем. І не полінувався ж хтось.

Збрехав. Палить не меншість, №, так би мовити, середульшість, бо справжня меншість лежить переді мною з тубусом у скроні.

Ще одна представниця меншості опинилась ближче до вибуху. Гола. Голісінька, ніби вони тут не фізичні досліди зібрались проводити, № влаштували оргію. Перший-ліпший журналіст так би й подумав, але хто мав справу з вибухами, звісно, покрутив би пальцем в районі скроні. Бо часто й густо перше, що роблять вибухи — здирають одяг. Весь — не розрізняючи, плащ воно чи білизна.

За інших обставин видовище мене б зацікавило, але крім одягу вибухи ще обпалюють шкіру, шматують обличчя та ламають кінцівки. № викручують їх під такими кутами, що зовсім не до еротики. № й взагалі відривають, й тоді не до еротики стає вже надовго.

№ от ще одного персонажу — нема.

Що автоматично викликає певні... ну, скажімо так, ще не підозри, але вже щось на них дуже схоже.

Тим більше, що директор, науковий керівник, головний менеджер, чи як він тут у них зветься, кольором обличчя схожий на медичний халат, вже кілька разів пояснив, що вибухових речовин в лабораторії не було, дослідів пов'язаних з вибухами, не проводилось, все обладнання — сімдесятих років народження, працює, відповідно, тих

самих років не перший десяток, небезпеки для навколишнього середовища не являє, № для людини — ну, хіба що як ось сюди голову встромити. Саме щоб запобігти таким випадкам, на дверях встановлено кодовий замок й доступ сюди лише після відповідного доступу та інструктажу з техніки безпеки. Під розпис у журналі, звісно, ось він журнал.

Дуже хочеться запропонувати пану директору згорнути журнал у трубочку й засунути собі... ні, не залізе. Та й із скручуванням будуть проблеми, бо журнал теж родом із сімдесятих — товстий радянський журнал із картонною палітуркою.

І замок родом із сімдесятих, коли партійні та комсомольські органи кожного дня нагадували, що до комунізму залишилося зовсім трохи, тож замки мають бути символічні. Інші органи з тим не згоджувались, але партійні на той час були зверху.

Коротше кажучи, мені на те, щоб код підібрати, знадобилося б хвилин п'ять, № місцеві, певен, усі його знали.

Значить, версію про нещасний випадок можна відкинути.

Значить, хтось тут робив щось таке, що торохнуло.

Значить, після того, як воно несподівано для нього торохнуло, зібрав манатки й кинувся навтьоки.

Питання — № що тут можна робити?

Наукові відкриття? Не смішіть. Наукові відкриття робляться на коллайдері — двадцять сім кілометрів чистого вакууму. № трохи меншому, але хоча б метрів двісті. № на "Хабблі". В діаметрі лише півтора метри, але на орбіті, № це, я вас скажу, краще, аніж десять метрів тут, унизу. №, в крайньому випадку, на центрифугі й електронному мікроскопі, та ще й після кількох годин роботи якогось суперкомпа... — ну, кому треба, той зрозумів, № кому неясно, то хай Донцову читає, його рівень.

Наркоти гнати? Навряд чи. Все таки лабораторія фізична, № не хімічна, колбиреторти тут недоречні, й перегінні куби, мабуть, теж.

Що залишається? № залишається ось що.

На покрученому шматку металу й справді залишився жовтий трикутник з чорним павучком всередині. Ви його, мабуть, бачили. Всі його бачили, бо мало зараз людей, яким ніколи не робили флюорографію № рентген.

№ якщо трикутник без павучка - то, мабуть, теж бачили. Кажуть, що так позначають еротику на телевізії. Сам я, щоправда, якимсь телевізором мало цікавлюсь, але від когось чув.

До біса еротику, й телевізор до біса.

— № що, — якомога недбаліше запитав я. — У склад обладнання входять якісь дорожочінні метали? Ну, там золото, срібло... платина всяка?

Директор замислився.

— Одразу сказати не можу... мабуть, що входять. У незначний кількостях, ясна річ. №...

— № радіоактивні? — ще недбаліше перебив я, вже насамперед знаючи відповідь.

І — ви будете сміятися! — не вгадав.

— Ні, — твердо відповів директор. — Тут — ні. За такими речами у нас надзвичайно

жорсткий контроль, кожен міліграм на обліку. № що?

Замість відповіді я вказав на трикутник.

— №, — директоріві одразу полегшало. — Ну так ясна річ. Це ж все-таки прискорювач. Хай маленький, хай слабенький, але ж прискорювач. Ви знаєте, що таке...

Я знав. Наукова братія про нас невисокої думки, але, знаєте, що я скажу — ми про неї також. Вони думають, що ми дурні й не розуміємо звичайних речей — наприклад, як працює той же прискорювач.

№ ми цій братії дякуємо ти же самим. Вважаємо, що вони прості, як малюки зі старшої дитсадкової групи, й не тямлять звичайних речей. Як, наприклад, тої, що зрозуміти людину значно важче, аніж прискорювач.

№ прискорювач — тьху. Плюємо у нього пучкою електронів, хапаємо їх електромагнітним полем й тягнемо в бік мішені. Якщо влучили — дивимось, що з цього вийшло. Не влучити важко, тому дивимось кожного разу. Й кожного разу кількасот атомів мішені стають як та наречена з анекдоту — трішки вагітною. Тільки народжують вони не дитинку, № два протони з двома нейтронами вкупі. Купа чомусь не хоче лишатись на місці, й летить, № оскільки таких куп народжується за один раз багато, то зветься все це не чим-небудь, № гарним терміном — альфа-випромінювання. Є й інше, але то для нас несуттєво.

Летить альфа, якщо чесно, нешвидко та недалеко. У повітрі — на кілька сантиметрів. Метал, одяг, ба, навіть аркуш паперу для нього — непереборний бар'єр. Здавалося б — чого такого боятись, але кому треба, той знає — альфа значно страшніші за бету і навіть за гамму. За ту саму гамму, що проходить десятки кілометрів в повітрі, родить променеву хворобу, лисини й імпотенцію.

Чому? № тому, що гамма пройде — й може пошкодити ядро клітини, № може й ні. Може зруйнувати його, № може лише трохи налякати.

Альфа ж буквально розриває ядро на клоччя й клітина гине. Швидко й безболісно. Дози альфа-радіації міряють не в рентгенах, й дози ті, я вам скажу, дуже малі.

Одному невдалому шпигуну вистачило буквально кількох міліграмів.

Стоп. Я сказав — безболісно? Збрехав. Литвиненко конав мало не тиждень, страшенно мучився, блював та мочився кров'ю, втратив усе волосся на тілі й осліп. Так що болісно. Болісно й фізично, й морально, бо антидоту нема. Хто отримав всередину джерело альфи, той вже не вилікується.

Як же його отримати, те джерело? Дуже просто. Можна в чайок — це якщо акція, так би мовити, хірургічна, проти однієї людини. Чайок, щоправда, можна не пити. Й воду з крану теж, якщо встигнемо народ попередити. Але можна засіяти, скажімо, велике місто, розпилити активну речовину у повітрі — № не дихати люди не зможуть.

№ розпилити гидоту легко, не треба навіть літак піднімати — заліз лишень на вісімнадцятиповерхівку, став на підвітряний бік й витрусив. Багато не треба, пакунок можна у сумці тягати. Вражено буде кілька десятків, ну, може, кілька сотень, але радіофобія страшніша за радіацію. Буде такееєєєє...

Втім, можна й літак. Півтори сотні баксів — й послужливий льотчик покатає над містом. Й потім не признається, що катав — бо воно йому треба?

За радянських часів було кілька експериментів щодо розсіювання активного пилю з бомбардувальників та ракет. Теж гуманно, нічого не скажеш. Один пуск — й цілий штат стає непридатним для мешкання. №, скажімо, вся Німеччина.

Щоправда, розрахунки ворожих ракетних шахт та мобільних установок встигнуть подякувати, але кому з того легше?

Мабуть, директорів (чи як його там) думки теж рухалися таким самим шляхом, бо він зблід ще більше й став дуже схожим на халат у першокласній дорогій клініці — білий, аж начебто накрохмалений. Кажуть, щоправда, ніби в цивільних закладах білого вже не носять... давно я не був у цивільних закладах.

До біса заклади, й халати до біса.

— Мені потрібна особова справа на зниклого працівника лабораторії, — сказав я. — Його друковані праці. Бухгалтерські документи, де він хоч якось згадується. Профспілкові... коротше, все, що є. Якомога швидше. Все, що знайдеться, передавайте моєму помічникові одразу, не чекайте, поки збереться велика купа.

Ім'я. Прізвище. По батькові. Рік народження. Місце народження.

З фотокартки на мене дивися симпатичний дядько, приблизно мого віку й — будете сміятись! — земляк. Втім, останнє не дивно. Подніпрянина, сама її середина. Етнічний центр України, колиска десятків письменників, композиторів і науковців. Щоправда, всі чомусь драпали в Харків та Київ, № й ще далі. От і я драпонував, і хто скаже, що моя робота дурніша за створення опери, нехай сам спробує. Гарантує — думка одразу зміниться.

Але мені від того не легше.

Навчався. Школа, інститут. З другого курсу ще й працював одразу у двох конторах — це ж треба. Навіщо? Стипендію ж мав, і батьки, допомагали. Що там у нас про батьків? Нормальні батьки, хороші навіть. То навіщо? Мабуть, подобалося. № ранній потяг до самостійності, кишенькові гроші — хай як символ, як знак того, що можеш. № може, й не кишенькові.

Точніше, що можу — бо я такий самий.

Армія. Так, був Афган і гребли усіх, і мене теж, до речі.

Звільнення, відновлення в інституті. Буремні дев'яності, але знаєте, що я скажу? Не такі вже й погані часи. Хоча наука, звісно, пішла до бука, практично вся. Перестала бути затишною бухтою; стабільною получкою, значно більшою за пролетарську; дисертаціями-компіляціями та пустопорожніми докторськими; надбавками за друковані нісенітниці. Лишилися хіба що фанатики та невдахи... № в тих і в тих, буває, прокидається бажання помститися. Всьому світові. За що? За те, що світ не оцінив їх, таких розумних та гарних.

У всіх буває таке бажання, чесно кажу, і в мене самого теж. Це нормально. Ну, майже нормально. Хотіти-то вони, може, хочуть, але ж хто їм дасть?

№ ж тут раптом така можливість! Прискорювач, і практично безконтрольний

доступ, замаскований під наукову роботу. Як він там її обізвав? Ага, "До питання про магнітно-ядерний резонанс". Де робота? Нема роботи. Ані на роботі, ні вдома.

І журналу експериментів нема.

Ясна річ, я б теж сліди позамітав. Хіба, може, замість того, щоб просто вкрати журнал, підсунув би фальшивий, щоб голови посушили, але те залежить від поспіху. № поспіх, у свою чергу, залежить... № й справді, якого біса він вчинив у лабораторії це неподобство? Це ж треба — протягти вибухівку, замінювати, підірвати... Зачистив спільників? Щоб не розбовкали? Можливо, можливо. Хай поки що буде робочою гіпотезою, № там розберемось.

Й коли, нарешті, будуть результати аналізів?

Справа в тому, що вибух, скоріш за все, був скерований. Кумулятивний. Так, ніби знищити лише те, що в робочій зоні прискорювача й по можливості менше зачепити все інше. На біса? Ну як же ж, це просто! Бо саме там і залишилися сліди того, що він там робив. Дивний вибух, що й казати, навіть для кумулятивного. Так, наче не розірвало, № потягло-повело конструкції. Однак тим, хто в цей час заглядав до робочої зони — вистачило.

Але все це не дуже суттєво, № от куди він побіг опісля — суттєво, ще й як. № й не опісля. Але побіг. Хто хоч би побіг, і я теж.

Якби дехто з нас був одружений, то негайно зателефонував додому й сказав дружині з'їздити до батьків. № до якихось родичів — в іншому місті. № до бабусі в село. № на курорт, і чхати, що осінь й дощі — вперед, і негайно! Можна навіть зубну щітку не брати для швидкості.

На щастя, дзвонити нема кому. № не на щастя.

Але все одно нема.

Мобілу він, звісно, вимкнув. Розумна людина... хто б там не мав якісь сумніви з цього приводу. Остання базова станція, як мені вже доповів хтось із помічників зареєструвала його на майданчику інституту. Вийшов — і вимкнув. Певен, що й акумулятора вимкнув, хоча це вже занадто. Цілком можливо, що й викинув десь по дорозі. № ще краще — продав якомусь жучкові, той вставить іншу картку, ввімкне... Буде, мабуть, сильно здивований, коли через півгодини його кинуть об землю й зафіксують, щоб детонатора не натис. Не знайдуть, ясна річ, вибачаться, й ще зо дві доби будуть старанно допитувати. Де, мовляв, зустрілися з тим дядьком? Як він був вдягнений? Куди подався?

Куди, куди він міг податись?

З огляду на результативність — то краще, звісно, в столицю. Людей більше, журналістів на одиницю площі — теж. Жертв більше, й резонанс більше.

Буде як з тим шефом, що захотів на юбілей фірми влаштувати для підлеглих незабутнє видовище — але так, щоб недорого. Йому порадили стрибнути з вежі — недорого, видовищно й дуже радісно для працівників. От і нашого терориста згадуватимуть довго-предовго. Кажуть, що грішники на сковорідках перевертаються, коли їх хтось згадує. Якщо так, то він перетвориться на пропелер.

Логічно було б, звісно, в столицю.

Але логіка терористів не піддається простому аналізу. Логіка взагалі тут недоречна! Один дядько, що виступав проти підвищення цін, спробував підірвати поштамт. Інший, коли дуже притисли конкуренти, самоспалився біля місьвиконкому. Хай і несправжній воно терорист, але сьогодні він сам підпалиться, № якщо завтра – сільраду?

Хоча він уже, звісно, не підпалиться. Але хтось, за його прикладом – може.

№ ще, буває, у них їде дах, й вони тікають додому. № взагалі навмання. Беруть, скажімо, квиток до першого ліпшого міста... і далі вже багато залежить від того, чи доїдуть.

Буває, що не витримують нерви, й коробка, каністра, валіза, чи що там у них, розносить вщент піввагона. Як у Лозовій.

Мало, мало інформації для аналізу! Й помічники чухаються.

Дзень. Про вовка помовка — аж ось і сірий. У даному випадку — новини.

— В лабораторії істотний наведений фон.

— Скільки?

— До тридцяти мілірентген. Зростає від дверей до центру вибуху. Альфа. Усіх вивели, двері запечатали. Шукають скафандри.

Отак. Значить, і я хапнув. Цікаво, скільки?

— Скажи, що вони дурні й цілком досить ізолюючих протигазів. З найближчої пожежної частини.

— Зрозумів.

І він хапнув. І директор хапнув, № от цікаві морди, що зазирали у двері — ні. Будуть жити. Образливо якось, хіба ні?

І весь світ не хапнув, № варто було б.

У мене в особовій справі лежить багато чого, і деякі речі я б хотів, аби там не лежали. Деякі й не лежать, але мова йде не про те.

Серед купи паперів там лежить висновок психа. Психолога, тобто, але хто їх так називає? Психи — вони і є психи. Яка нормальна людина піде колупатися у чужій голові, № якщо навіть й піде, то негаразди у головах — вони, знаєте, трохи заразні. Психи називають те "професійною деформацією", і якраз про цю штуку йдеться у останньому висновку.

Написано, що моя професійна деформація вийшла за певні межі.

На доказ цієї гіпотези наведено купу аргументів, здалеку схожих на наукові, але ж подивіться на мене — хіба я схожий на терориста? Хіба я розмовляю, як терорист, ходжу, як терорист, № навіть думаю, як він?

Звісно, що ні.

Здається, ще ні.

Сподіваюся, ще ні.

Сподіваюся, що досить піймати чергового невдаху, й все повернеться на свої місця, я перестану жахатися пепеесників, вишукувати серед натовпу тайняків, та підозрювати

бозна-в-чому дівок, що занадто далеко запхали мобілу в рюкзачок.

Якщо, звісно, піймається він, той невдаха.

Знову озвалась мобіла.

До технічного прогресу у мене цікаве ставлення. З одного боку, звісно, піймати якогось анархіста з бомбою системи відомого ракетобудівника Кибальчича — воно, звісно, просто. Ані мобіл тоді не було, й електродетонаторів, тож вибухали ті пристрої через раз, № й самі по собі. Відома у вузьких колах Фанні Каплан під час візиту до Києва упустила бомбочку, й поки та думала — вибухати чи ні? — встигла з готелю вискочити. Навіть встигла спіймати таксі... пардон, візника. Втім, останнє видалося пересторогою зайвою, бо усієї бомбочки вистачило лише на вікна, та й то не всі.

Ви, мешканці невеликої вулички на Подолі, знаєте, у якому будинку живете? Я б на вашому місці почепив на фасад меморіальну табличку. "Тут була..." і так далі.

Бо, наприклад, на ті два будинки в Москві імені Путіна вже нічого не почепиш.

№ тепер, коли підірвати, скажімо, автомобіль можна з протилежного боку планети, й спостерігати результати у телевізорі — воно, звісно, важче когось спіймати.

З іншого боку, ось зараз я сиджу на вокзалі, й отримую новини безпосередньо у вуха. № на екранчик, якщо знадобиться картинка.

— Чоловіка, схожого за прикметами, бачили на посадці до електрички. Якої — поки що не ясно, з'ясовуємо.

Отак.

Й ніхто не чує, № якщо мені знадобиться щось передати, то я просто піднесу до рота мобілу.

За радянських часів мені б довелося розмовляти із згорнутою в трубку газетою, й радянські люди досить часто те явище бачили. Навіть анекдоти складали. Й розповідали один одному, аж поки не потрапляли до когось із згорнутою газетою.

Крім того, дядька з газетою мала супроводжувати машина-будка з написом "Хліб" № "М'ясо", лише з ретранслятором замість хліба.

То ж, мабуть, технічний прогрес — це, все-таки, добре.

№ невдаху... та куди він тепер від нас дінеться?

Я зітхнув, про всяк випадок ще раз глянув на дівку й подався до електричок.

Останній раз.... так, останній раз їздити електричкою довелося років вісім тому, і знаєте, що я скажу? Мало що з того часу змінилося. Швидкісні електрички, про які торочать один за одним міністри транспорту, мабуть, їздять іншими коліями. Швидкісними. З столиці до Кончі-Заспи. Жартую, звісно, але жарт цей сумний.

Нічого не змінилося в тій електричці, що їхала на Полтаву.

І навіть контингент пасажирів лишився той самий. Бабусі з клунками, пролетарії з пивом, недостуденти з плеєрами у вухах. Молодиці з насінням — ууууу, повбивав би! Залізничники з інструментами — кайло та ломик, молоток на довгій засмальцьованій ручці. Не знаю, що саме вони ним роблять. Сподіваюсь, не б'ють по голові тих пасажирів, хто квитка не купив. Бо тоді, мабуть, і я отримаю.

Чому на Полтаву? № біс його зна.

Формально — тому, що Полтава якраз на шляху до Києва, й логічно було б... №, до біса ту логіку! Логічно було б піймати таксиста біля автовокзалу, й доїхати швидко, комфортно та з малими шансами на перевірку. Може, він так і зробив? Може, він якраз минає Бориспіль, і ось-ось застрягне у заторі на Південному мості?

Звісно, можливо й таке. Звісно, може бути, що дядько, якого начебто бачили побіля електричок, лише трохи схожий на мого, скажімо так, клієнта. № може, не схожий і взагалі, може то свідкам лише здалося. Може, поки я тут граюся в терористів, справжній терорист уже на даху того ж Мінтрансу. Може, він посміхається й щедро ділиться з вітром альфа-активним пилом.

Чомусь затремтіли руки, але тут якраз гримнули двері, зарохкав-захрипів гучномовець, сповістивши, що "двері зачиняються!", і потяг рушив.

М'яко рушив, повільно. Тим-то й хороші електрички для перевезення хитрого вантажу, що смикаються мало, людей багато, тайняка у кожну не посадиш, бо хороших тайняків менше, ніж електричок, № пепеесники терориста пропустять. № спробують з нього гроші злупити. № поштовхають сумку ногами — чи не вибухне?

От ви смієтесь, № я таке сам бачив, і знаєте що? — за ті дві секунди встиг згадати усе попереднє життя. На щастя, того разу у сумці був чийсь сніданок, пляшка коньяку — мабуть, на хабаря й квитанції на сплату комунальних послуг. Ага, з адресою. Угу, привезли дядькові, й сказали, щоб більше такі речі на дорозі не розкидав.

— Але ж я і не розкидав! — дядько був сильно здивований. — Воно ж все у сумці було! Сухе... № зараз чомусь мокре... № дощу ж не було!

Ну, не розповідати ж йому, що сумку розстріляли з гідрогармати!

Буває й таке, аякже. Сам бачив.

Отже, їхати електричкою теж логічно.

Але ж чи на Полтаву? Чи не гайнути, скажімо, на Красноград, далі — в Донецьк № Дніпропетровськ, № звідти, давши великого гака, таки на Київ? Із розрахунку, що всіх тайняків кинуть на головний напрямок, № на другорядний проінструктують пепеесників, № ті не такі страшні? Але ж можуть зробити і навпаки, кинути тайняків на другорядні напрямки, саме з цих міркувань?

От і думай.

Але знаєте, що я скажу? Думати тут не корисно. Хто буде думати — той програє.

Хочеш знати, куди тікатиме наляканий терорист — стань ним.

Бійся тайняків, остерігайся пепеесників, уникай пильних громадян та опинятися біля телевізору, бо там якраз можуть показати твою фотокартку й сказати, куди дзвонити, якщо раптом побачите цього дядька поруч. Бійся радіо, не крутисся побіля стенду "Їх розшукують", не сідай у куточки, бо це підозріло, але й не лізь на очі, бо це помітно. Бійся контролерів, але потрапляй на очі й касирові, не користуйся автоматичними турнікетами, але обходь і вахтерів, чи як там вони називаються. Всяко уникай скандалів, галасу, пияків, що запропонують налити, та картярів, й несуттєво, шулери вони, чи й справді шукають четвертого. Бійся злодюжок та грабіжників, всяко обминай хуліганів, і навіть якщо поруч будуть забирати кошика в старенької бабці — не

лізь.

Не пробуй знайомитися з дівчатами, навіть якщо вони всяко показують, що не проти. Не пали сам й не пригощай цигарками, якщо просять. Простягнеш руку — № на ній тільки клац! — і наручники. Не читай книжку № газету, і навіть не роби вигляд, бо зачитаєшся, й не помітиш, як ззаду підкрадаються тайняки, замасковані під пролетарську родину. Якщо раптом у вагон зайдуть циганки — перейди в інший. Якщо у вагоні тепло — вийди в холодний, бо в теплий наб'ються усі, й там до тебе підкрастися — раз плюнути. Якщо опинишся у холодному вагоні сам — перейди в теплий, бо привернеш увагу.

І весь, весь, весь цей час тримай руку на детонаторі!

Тоді зрозумієш, як відчуває себе терорист.

Хочеш ним стати? Стань!

Зайшли контролери, розділилися, кругленька тітка пішла лівим боком, № молодий хлопець — правим. Моїм.

В очах чомусь затуманилося.

— Проїзні документи, будь ласка. Дякую. Ваші? Ага, дякую. Ваші?

Це тайняк. Точно. Інакше бути не може. Тайняк-ініціатор, той, що підходить до підозрюваного, звертається — № інший в цей час лупить його дубцем по макітрі. № двоє одразу хапають за руки, щоб детонатора не смикнув. № падають на плечі одразу четверо, щоб і не смикнув, і не відпустив, якщо він працює на розмикання.

— Ваш квиток, будь ласка? № ваш? № у вас що?

Контролери не бувають такими ввічливими. Вони лаються, хрипкими голосами вигукують на суржику "Ваш білет! № у вас шо, мужчина? Ану швидше, швидше, мені ще два вагони перевірить нада!"

— Ваш квиток, будь ласка.

Я мовчки тицьнув двадцятку. Руки тремтіли. Очі сльозилися. Як з перепою.

Хлопець глянув на мене співчутливо, мовчки виписав квитка й повернув решту.

Чудовий момент для нападу! Я напружився, і...

Контролер пройшов далі.

— Ваші квитки, будь ласка.

Отак. Беру назад слова про те, що нічого за цей час не змінилося. Ввічливі контролери — це таки досягнення, мало не більше за швидкісні електрички.

Серце калатало у грудях, № в скронях гупали молоти. Шкідлива робота у терористів. Занадто нервова. Навіть гірше, аніж у вчителів молодших класів школи у якомусь пролетарському районі того ж Донецька.

Але що там розповідає жіночка-контролерка?

—дядько, видно, задрімав, я йому руку на плече поклала — № він як підскоче! Й до сумки! Мабуть, думав, що вкрали! Я посміхаюсь — № він, бідолашний, аж білий, і руки трусяться. З переляку купив білетик аж до кінця, № сам, мабуть, раніше встав, бо його вже не бачила. № чого нас лякатися, ми ж контролери, не грабіжники. Та не турбуйтеся, дідусю, я й так бачу, що ви пенсіонер! № по вам, жіночко, і не скажеш, але

вірю, вірю, не треба посвідчення...

Контролери пішли, № серце моє ще довго стрибало, наче каштан на мотузці. Задрімав, кажете? Ні, жіночко, то він не задрімав. То він заляк з рукою на детонаторі.

У тих, хто женеться за терористом — теж шкідлива робота.

Натомість я тепер знаю, що їду правильним курсом.

Прогрес - це добре, але знаєте, як хочеться час від часу повернутися? № у дитинство, № хоча в молодість. Побачити Україну, такою, як вона була.

Не їдьте задля цього у Пирогове, Мукачеве чи Яремчу. То не справжнє, то для туристів. Не йдіть у музеї № на виставки народної творчості — те, хоч і справжнє, але вже мертво. Не ходіть на Майдан, і не роздивляйтеся парники, що повиростали там з легкої руки мера... як його там? Чи то Омеля, чи може й Омела, не ходіть по будівлях під ними — то вже Європа, № не Україна.

Сядьте у машину, тільки не "мерседеса" якогось, бо не проїдете там, де треба, і не в страховидного чорного джипа, бо люди будуть дивитися вслід із ненавистю, № воно вам треба? Візьміть за три сотні старенького бобика № москвича — і відчуйте різницю.

Проїдьте від Києва Окружною, помиліться із поворотом й з шикарної європейської траси скотіться на стареньку дорогу. Через Глеваху на Узин та Миронівку. Проїдьте вздовж стародавньої річки Рось, подивуйтеся на обеліск з дикого каменю, споруджений селянами більш як століття тому. Спитайте дорогу у бабці на давньому, шестидесятих років велосипеді з хитрокрученою рамою. Купіть відро яблук у дідуса в солом'яному брилі. № пляшку молока в повненької молодиці (тільки не разом, № молоко, № яблука, інакше враження від поїздки буде зіпсовано!).

Сфотографуйтеся біля млина неподалік від дороги — він діє, й досі неспішно, але й невпинно перемелює збіжжя на борошно. Не стоїть мертвим нерухомим пам'ятником, як в Пирогові.

Скупайтеся в Тясміні, підпливіть до греблі з боку Дніпра й подивуйтеся, як можна побудувати — водночас і велично, і анітрохи не затьмаривши природну красу того місця.

Обов'язково заскочте у Градизськ й купіть там копченого ляща. Він завтовшки з долоню, але прозорий, як товстий шар жовтого скла.

Але поспішайте — бо з одного боку суне в Україну пролетаріат з цигаркою у зубах, пляшкою пивав руці та шансоном у вусі, № з іншого — ефективний менеджер з ноутбуком, айподом та платиновою візою у кишені.

Надавати б обом по мармизам, та зіткнути поміж собою!

№ сядьте у електричку. Якщо з Харкова, то у Полтавському напрямку. Ви ще побачите лани із пшеницею замість рапсу. № з соняхами. №, у крайньому випадку, хоча б кукурудзою, яку тут чомусь дражнять "пшінкою". Млини, щоправда, вже електричні, але ще трапляються старі, муровані з граніту комори. Товсті кам'яні стіни — й очеретяна стріха. № що? Стояла півтори сотні років, постоїть ще стільки ж, якщо не полінуватись й взимку сходити на плавні по очерет.

Ви побачите старенькі, напівдерев'яні вокзали. Якщо буде час — зайдіть

досередини, й побачите грубку. Був час, коли їх топили.

№ сталінського часу будиночки, пофарбовані у неймовірний жовтаво-зелено-фіолетовий колір. Справжнє ретро! І там, буває, й касирки сидять півстоліття, одні й ті ж. Й живуть за розкладом, звіряючи його за пасажирськими експресами, що пролітають, не зупиняючись.

Я б так не зміг.

От і він так не зміг.

У його рідному місті зараз трусили однокласників — але що можна сказати про людину, з якою двадцять років тому рік просидів за однією партою? Що списувати давав? Що арифметику любив, № на історії засинав? Що так само, як і всі, підкладав кнопки дівчатам й шипів, коли дівчата встигали зробити це першими?

Аякже. Хто хоч зашипить.

Стоп. Кажуть, що першим додумався підкласти не кнопку, № комсомольський значок. Зачіпка? № біс його зна.

Розпочав гонку озброєнь, збільшивши калібр плювачок до трьох сантиметрів. Ого. Це ж як, мабуть, бахкало. № піймали? № біс його зна.

Я неуважно читав ті новини, але знав, що дурниця це, й не має великого значення, були там якісь дитячі психологічні травми, чи не було, мав намір зробити велику бомбу й підірвати у класі, чи не мав. Мав потяг до гарненької вчительки, № чи навпаки, поглядав на дівчаток з меншого на рік класу. Дурня це все, й нісенітниця. Он і я бомби робив, так що?

Я згадав, що була колись робота, пов'язана з мінами, й що я виконував її з більшим задоволенням, аніж звичайну, й прикусив язика.

Може, й даремно це я. Може розумні конторські психологи зараз вже домалюють психологічний портрет нашого клієнта й за секунду на мобілу впаде повідомлення — "все ок, їдь додому".

Я поглянув — але, крім остання новина була лише про комсомольський значок. Казна що. Крім того, індикатор антени показав, що із зони впевненого прийому я вже вискочив.

Електричка чиргикала, не поспішаючи, зупиняючись мало не біля кожного стовпчика, й контингент у вагоні потроху мінявся — не якісно, звісно, № персонально. Ось вийшла бабця з клунком, і сів дядько із сумкою. Просидів, бездумно дивлячись у вікно, чотири зупинки й вийшов. Сіла дівка і втупилась в книжку. Хлопець зайшов, сів навпроти, щось спитав, щось сказав — й за кілька хвилин вже торохтіли про якусь Ліщинівку та Потоки.

— ...буває, що трусять. Заскакують двоє-трое до вагону, хапають якусь сумку № валізу, й тікати. І що тут зробиш? Щоправда, всяко буває, он вчора. Он, бачиш, плафон розбити? Кажуть, заскочили, сіпнули... № дядько вихопив пістолет та як пальне у стелю! Друзки так і бризнули!

Хлопець розповідав підозріло докладно, й те "кажуть" явно було вставлено для маскування. Ой, по халявах видно, як того пана, що був він, мабуть, одним із тих двох-

трьох, що заскакують у вагони й сіпають. Але то несуттєво... № от про дядька, що пальнув у стелю — цікаво, вельми цікаво.

— Ага, отут і сидів, де зараз тітка з мішком сидить.

Дівка кивала, кокетливо прикривала долонею рота й сміялася, № сміялася, бо дурна. Хлопець і справді хвацький, але поки що в тебе, шановна, значно більше шансів опинитися на місці дядька із сумкою, аніж стати подругою такого хвацького парубка. №, боронь боже, й дружиною. Воно тобі треба?

— ...вискочили, знаця, № тут якраз й потяг рушив, так що біс його зна. Але ж, мабуть, прийшли менти, й було тому дядькові за пістолета!..

Дурний ти, хлопче, дурний. Подивися б на той плафон — скло розбито, № обшивка цілісінька. Гумкою він пальнув, й навіть якщо прийшов хтось дивитися, то лише поглянули на документи й подякували, що грабіжників кишнув.

Але це — точно зачіпка.

"Перевірити, чи не видавався дозвіл на зброю, чи не купував зброю, чи не фігурував у справах, пов'язаних зі зброєю".

Ганьба нашим аналітикам, ганьба. Мусили перевірити ще з самого початку, без всякого запиту! № вони, лопухи... ой.

"Дозвіл на пристрій для відстрілювання травматичних боеприпасів. Марка така-то, номер такий-то, не фігурував. Видано як члену козацького формування. Не фігурував".

Отак. Даремно я їх, даремно.

Натомість у центр пішов лист про тутешні вчорашні події. Пішов лист, і справжня біда пішла по тутешній міліції. Не приведи господи, не доповіли хлопці про ту стрілянину, № мабуть-таки, що не доповіли.

Охоронця, що погано обшукав двох терористок у Домодедові, посадили, здається, як посібника — років на п'ять. № там жертв було — й двох сотень не назбирати. № у нас... ой, що буде.

№ може, так їм і треба. Бачили терориста, може й говорили з ним, може й розпитували. Хто як, № я б, мабуть, після такого ляпасу № звільнився, № повісився.

Значить, Ліщинівку він проїхав. Ну й слава богу.

Тепер я знаю, що він зробить, якщо хтось рипнеться до його сумки. Стрілятиме. Й хто скаже, що з гумки не можна людину вбити, тому я запропоную дати мені гумку в руки й стати ближче до стінки, щоб не забризкати все на світі. Але попередньо написати записку про самогубство й покласти на стіл, бо воно мені треба — відписуватись?

Хочеш знати, куди стрілятиме терорист? Це просто. Стань ним — й раптом саме собою все виясниться.

№ знаєте, що це означає персонально для мене? Досить багато. Приблизно півтори сотні тайняків, яких можна зняти з Куп'янську до Сум й кинути на станції, що поміж Ліщинівкою...

На екранчику послужливо з'явилася схема тутешньої залізниці.

...ну, скажімо, Знаменкою. Чому аж туди, бо дизель же їде лише до Кременчука? №

просто так, про всяк випадок. Може, він там на якийсь приміський сів.

Екранчик показав розклад тутешніх електричок. Ні, мабуть, все-таки технічний прогрес — це добре.

Я сказав — електричок? Збрехав. Електричок тут не було зроду-віку. Натомість каталися так звані робочі потяги — маневровий тепловозик, і два-три вагони. Ранками, бувало, набивалися у них так. як зараз у маршрутки не набиваються, № що зробиш. Треба в завод їхати.

І їздили, № що зробиш. Але це давно було, ще у шістдесятих. У сімдесятих поменшало, у вісімдесятих народ так масово пересів на веломашини, що в заводі обладнали велостоянку. У дев'яностих, таке враження, ніби взагалі ніхто нікуди не їздить, № лише стоять у заторах. І ті, хто в маршрутках, і ті, хто на своїх колесах.

І навіщо платити більше, як сказали в рекламі?

№ вагончики їздять.

Ще Чапек у оповіданні чи то з лівої, чи то правої кишені писав, що злочинців тягне додому. Правду писав. Він взагалі якось правдиво писав, навіть фантастика в нього навдивовижку правдива. Навіть п'єса, в якій до матері розстріляні діти приходять. Читаєш — і віриш.

Шкода, що не всі терористи його читали, й тягне їх бозна-куди.

Цікаво, № цей читав?

Якщо в електронному вигляді — то ще можна перетрусити логи інститутського сервера, провайдерів; спробувати похачити його скриньку, пошукати там логіни й паролі на всякі бібліотеки. Не буде ж наша людина платити за електронну книжку? Ясна річ, витратить часу більше, аніж щоб заробити ті кілька вебдоларів, облазить хакерські сайти, поламає захист — й стягне на шару. Менталітет такий. Це я вам точно кажу, й не питайте, звідки це знаю. Подумайте самі, спитайте в себе. Ага? От і я такий самий.

Але ж якщо він, негідник такий, любить тримати книжку в руках, гортати сторінки? Паперова бібліотека у хаті є, стоїть там Чапек, чи лише підручники — біс його зна.... послужливий такий біс у вигляді трьох наших хлопців. Трусять — і прислухаються до дверей. № раптом трапиться диво, і скреготне ключ, і зайде дядько...

Буду сильно здивований, якщо таке раптом трапиться, № щодо дядькового здивування — то й до ворожки не ходи! Аби лише інфаркт його не схопив.

"Чапек — є, двотомник. Читаний, але давно, припав вже пилюкою."

Ось так. Мабуть, колись читав. Можливо, запали ті слова в душу, можливо якщо спитати — то й не згадає, але десь глибоко-глибоко, у підсвідомості, лежать вони й чекають на свій зоряний час.

№ може й ні. Може, прочитав та забув.

Біс його зна. Неточні все-таки науки метеоро— та психології.

Про всяк випадок, до хати його батьків, звісно, приставлено. Не знаю, скільки, але з десяток чоловік точно. № може й жінок. № може, влаштувалася поруч, на лавочці, весела компанія з трьох підлітків, і пиво смоче. № може, бабуся старенька із гострим

оком. Не знаю. Але, наприклад, якби отак наробив чогось й тікав бозна куди, то зробив би хитріше — наблизився до батьківщини на кілометр, поглянув би у бінокль, позітхав — та й подався кудись собі.

№ раз так — значить, їхатиме він аж до Кременчука. Ну й слава богу.

Я й незчувся, як задрімав.

— Виходьте, виходьте! — заголосила якась бабуса. — Бо назад поїдете! Що воно за молодь пішла, раніше, бувало, покладеш — засинає, № зараз сяде — і спить. Ганьба! Що сьогодні, що вчора!

Я засміявся, подякував бабці. що розбудила (вголос), що назвала молодим (подумки), й окремо — за "вчора й сьогодні". Звісно, теж не вголос.

Звісно, може бути і збіг. Але знаєте, коли у тварини є шерсть, лапи й хвіст, як в собаки, і гавкає, як собака, й на вигляд як пес — то з вірогідністю 99% це собака і є. Ще один відсоток — на те, що таємничий звір — цуценя.

От і він проти мене — щеня. З ким вирішив змагатися, хлопче? Навіть я бігаю краще за тебе, стріляю краще, битися вмію, але все це не так суттєво, № от те, що маю водночас півтори сотні очей і вух — це вже щось. Можливо, ти краще за мене думаєш, але півтори сотні "я" тобі не передумати.

№ якщо знадобиться — то буде й півтори тисячі, й десять тисяч, і всі побіжать туди, куди я скажу.

Але якщо ви гадаєте, що це круто, то помиляєтесь.

Перш за все це страшенно важко. Тягар відповідальності душить, причому буквально. Коли я помиляюсь, то важко дихати. Не знаю, чому так, але факт.

Тож перш, аніж визначити, куди далі, треба...

Ні, не треба.

— Хр-хр-хр на Павлиш відправляється з третьої колхрхр на другій платхрхрхр! — підказало із гучномовця.

От і чудово. Бо коли є можливість звалити на когось відповідальність за рішення — то це просто чудово. № вже правильне те рішення, чи не дуже — справа десята.

Знаєте, як воно, коли приймаєш рішення за півтори сотні людей? Коли одним словом, одним рухом, одним натиском на кнопку мобіли відправляєш їх ліворуч — № праворуч. З користю — № задля пустої прогулянки. На ризик — № на безпечну поїздку.

Гадаєте, це приємно?

Чорта з два.

Це страшно.

Не уявляю, як відчували себе маршали, що кидали в бій кілька мільйонів людей. Я би, мабуть, не зміг.

Не бувати мені, знаця, маршалом.

Маршали не їздять у стареньких приміських потягах на три вагони.

Вагон був напівпорожній, лише у протилежному кінці якась пролетарка довго занудно виховувала чоловіка:

— Ну як це ти не знаєш скільки років Пугачовій! Ну це ж усі знають! Ну як можна,

про це ж скрізь пишуть, і кажуть скрізь!

Чоловік раз-по-раз поривався сказати щось виправдальне, але жінка його принципово не чула, хоча з акустикою у вагоні було просто чудово.

Ощадливі наші залізничі модернізували старенькі радянські вагони для робочих потреб — зрізали перегородки між і так умовними купе, й вагон перетворився на такий собі майжеавтобус. Із дерев'яними, пролетаріато-стійкими лавочками.

Боротьба з пролетаріатом — задача сама по собі нетривіальна й важка. Дехто вважає навіть, що безнадійна. Й справді — хіба допомогли важезні ланцюги, що ними у пролетарських районах приковували слухавки до таксофонів? Де там! Обривали разом із таксофонами. Про ліфтові кнопки я взагалі мовчу... вони так гарно пропалюються цигаркою, гигиги... ой, за віщо по пиці?

Останнє — з натури, ясна річ. По пиці — то не мені, звичайно, № я.

№ от ліфт — його, не мій, й завтра ж сам матюкатиметься, розтушивши лампочку пальцем.

Але то буде завтра, № пролетаріат відрізняється тим, що про завтра не думає.

Якщо чесно, я, буває, теж так би хотів, але не виходить.

Ех, не бувати мені й пролетарем.

№ якщо не піймаю сьогоднішнього клієнта, то не бувати й полковником, № от цього вже шкода. Хотілося б.

— ...білетики! Приготуйте білетики!

Це ж треба. Контролеркою була дівка, й гарненька. Ще виїздили її пролетарські вагони, не посушили обличчя вітер з розбитих вікон й грубість дядьків напідпитку. Не споїли веселі подружки, не трахнув у напівзакритому купе старший контролер, чи як вони там називаються. Не порізали наркомани, не хряпнув дверима по пальцях роздратований "заєць".

Не дівчача це робота, дівчино, що ти тут робиш? І взагалі, місце для тебе непідходяще.

№ от для мого клієнта, наприклад, — якраз те, що треба. Потяг чиргикає ледве-ледве, двері розчинені, хочеш — стрибай, хочеш — роздивляйся на рідні місця. З цього боку завод, пам'ятник Леніну, біля його в жовтенята приймали та піонери — і тебе, мабуть, теж? З іншого — церква, до якої цікаво було на паску прокрастися, уникаючи піонерського ж патруля. № тим, навпаки, цікаво спіймати, бо ж завтра ти в патрулі, № вони бур'янами, бур'янами — і в церкву.

№ Паска тут лише привід, звичайно, та же смачні бабусині пиріжки з сиром.

З цього боку школа — не твоя, але ж, мабуть, бував. З іншого — цегельня й кар'єри — ну, тут ти вже не міг хоч разочок, № побувати. № мабуть, що й не разочок.

Отам — дідівська хата... на жаль, це все, що вдалося за такий час встановити. Біс його зна, які в тебе почуття до неї, чи захочеш ти на неї поглянути, № чи раптом обминеш дорогою навіть не десятою, № за кілометр. Але про всяк випадок мусимо й там поставити кількох пильних хлопців.

— ...№ у вас що?

Ой.

Дівчина стояла і посміхалась. Що ж, мабуть, теж своєрідний захист. Не буде ж пролетар посилати нах дівчину, яка сонячно посміхається й просить — не вимагає, № просить! — показати йому квитка. № дати карбованця, звісно, можна й так.

Ну де я зараз візьму той квиток? На, звісно, карбованця.

— № вам докуди?

Біс його зна, дівчино, докуди мені. І зараз, і взагалі. Хіба якщо хтось підкаже? Не підкажеш?

— ...дивіться, як будете виходити, то майте на увазі, ті двері зачинені. Бо вчора якийсь пасажир туди — рип!, № воно зачинено, то мчав через весь вагон, й стрибав на ходу... якраз на Маланівці, ага, ой, що, теж зупинку прогавили?

Дякую, дякую тобі, гарна дівчино! Не прогавив! Завдяки тобі — й не прогавив!

Може, звісно, це був і не мій пасажир, може, й справді, задрімав якийсь пролетар, № потім згадав...

Але потяг проїхав, і я відчув, що пасажир таки мій. Не міг, не міг він прогавити таке місце.

Пагорб. Височенький, як на рівнинну нашу місцевість, № я з вікна й не побачив, бо лісосмуга.

Це ж який, мабуть, пейзаж з нього, га? № вітри? Тут Дніпро поруч, і плавні, тож вітри, мабуть, ех...

Змалку любив видертися повище й підставити морду вітру. От і він, мабуть, теж любив. І хай би любив, але ж зараз він окрім морди, підставить вітру ще й мішечок із альфа-активним пилом.

№ не так. № розсипати цей мотлох просто на полі. Скажімо, картопляному № буряковому. Так осінь же! — скажете ви, й правду скажете. Так нема у мене нічого, — скаже він, і теж матиме рацію. — Що воно торохнуло в лабораторії — не знаю, але дуже мене налякало, і я з переляку втік. У стані афекту, так би мовити, № тепер поясніть мені будь ласка, хто ви, і я кого біса мені крутите руки? Я буду скаржитися до Європейського суду!

І що ми скажемо? Вибачимось, ось що ми скажемо. Й випустимо. Ясна річ, будемо стежити, але користі з того не буде. № через рік № через два хтось із незловлених його спільників через інтернет оголосить, що на одному з ланів нашої рідної України було розсіяно альфа-активний пилок. Й що хтось його вже з борщем із'їв, № якраз зараз має такий нерозумний намір. І що тоді?

Я не кабінетний боєць. Співвідношення мозку до м'язів у мене може й краще за пролетарське, але до першого-ліпшого аналітика не дотягує. № то б теж сидів в кабінеті, ліниво перегортав сторінки різних сайтів, й раз на тиждень народжував би дві-три сторінки паперу.

"Наслідки ядерного вибуху в одному з потужних індустріальних центрів", наприклад.

№ (не менш гарно, як на мою думку):

"До питання про отруєння системи водопостачання південного регіону".

Цікаво, га?

Півсторінки — вступ. За радянських часів написали б про неминучість передбаченого Карлою-Марлою загнивання капіталізму та його метастази у вигляді терористичних організацій. Про "Радикальну червону армію", ясна річ, напругу б не сказали. Максимум, що могли б дозволити собі найсміливіші — написали б "псевдосоціалістська організація". Зараз половина валить на Беню Ладена, № друга намагається кожну тенденцію прив'язати до недружньої північно-східної держави.

Сторінки — предпосылки. Я не знаю, як сказати це українською. Слово це пиляне з того ж марксизму-онанізму, й гадаю, здохло б уже разом із тим марксизмом, — № ні. Живе. Й поки не здохнуть колишні викладачі наукового комунізму, мабуть, житиме. Ну та чорт з ним. Якщо по-людські — то це блаблябля про те, як, чому і навіщо потенційному терористу знадобилося наносити ядерний удар по, скажімо, Полтаві. № труїти очисні споруди у Дніпропетровську.

Ну й ще півсторінки — про наслідки, і це вже цікавіше. Докладно, самі розумієте, не розпишу, але дещо можу сказати. Майже кожен сценарій закінчується політичною кризою й зміною влади, № воно їй треба?

Ми ж не в Америці. Це там після терактів у Президента рейтинг злітає вгору. Але, слава богу, і не в Росії, де на рейтинги всім начхати, натомість злітає вгору столиця негайно призначеного супротивника.

От і платять тим аналітикам, і нам платять... але знаєте, що я скажу? Навіть якби не платили, я б віднайшов спосіб займатись такою роботою.

Я люблю свою роботу.

От якби ще нерви після кожного разу міняли.

Але хай йому чорт, якби не така робота, то як би я опинився у чарівному місці, на пагорбі, над містом й над лісом, над плавнями та Дніпром? Хіба б я подихав десь таким свіжим повітрям? Хіба б цвірінчала над головою якась пташина, хіба б десь побачив такі багряні смуги осіннього лісу, таку синю-синющу воду, таку чорну ріллю й таке неймовірне, високе, прозоре та вічне небо?

Хай йому чорт! Я таки люблю свою роботу!

Бачили, мабуть, карикатурку? Двоє ландскнехтів йдуть від спаленого міста, й один другому каже... ага, вгадали. Саме цю фразу.

Але я не буду розписувати відчуття перемоги. Кінець кінцем, майже кожен із вас може видертися на пагорб, постояти мордою проти вітру, помилуватись Дніпром. Мало хто робить — але ж теоретично може. № от стояти над свіжопідстріленим ворогом, й звисока дивитись, як тягнеться, тягнеться, щосили тягнеться мертва вже правиця до кнопки, буквально сантиметру не дістаючи, і твердо знати при тому, що сантиметра цього вона ніколи вже не подолає... Це інша річ. Цим щастям я вже, пробачте, не поділюсь.

Але до цього ще надзвичайно далеко. Ворог десь тут — але ще живий. І руку має на кнопки, і натиснути її значно легше, ніж мені на гачок, чесно кажу.

Знаєте, як би вчинили на моєму місці американці? Хе. Вони молодці. Вони б евакуювали пів-області, повісили в небі штук сім безпілотників, і якийсь із супутників втупився би скляним поглядом на це місце, безперервно женучи відео в штаб. Десь поблизу розташувалися б табором журналісти, й представник по зв'язкам із громадськістю щопівгодини проводив би брифінги. Безпілотники розстріляли б десяток корів, № потім прилетіли б B2 й про всяк випадок засипали б місцевість касетними бомбами із наведенням по GPS.

Щоправда, опісля цього довелося б весь ґрунт на місцевості просіяти через сито, але їм не звикати, робили вже.

Єдиний нюанс — терорист, побачивши, як на нього пре таке військо, почував би потилицю, та й вшився тихесенько, перенісши акцію на трохи потім.

№ знаєте, що зробили б наші північно-східні друзі? О, це ще цікавіше.

Виганяти населення, мабуть, не стали б, бо, по-перше, це порушення секретності, № по-друге — спробуй-но вижени, як вони замість слухняно втекти — ховатися починають.

Очепили б район — це запросто. Стояли б солдатики через кожні три кроки, шмигали б носами й стріляли. Не з автоматів, № цигарки у кореспондентів. Бо про те, щоб зібрати їх в купу та інформувати теж навряд чи хтось потурбувався би.

Можливо, якби хтось з журналісток мав би приємне личко, то хтось з генералів запросив би її до свого уазика.

Безпілотників не було б, бо нема. № ті, що є, підкоряються ВПС, № не якійсь там піхтурі. № головнокомандувач ВПС зараз спить, то що накажете, з-за якогось сраного терориста його будити?

Натомість підтягли б артилерію. Реактивну, бо у "Градів" якраз гарантійний термін закінчується. Ну то й що, що село, чхати на село, перший раз, чи що? Втрати неминучі!

Пальнули б для пристрілки, влучили б в іншу область, скоригували б приціл — й влучили в іншу республіку. Звідти негайно поскаржилися б в Москву, й звідти пальнули б так, що побігли б стріляти цигарки вже полковники. Хтось із них попросив би у якогось кореспондента мобілу, подзвонив ракетникам й сказав, що їм в руки не те що зброю давати не можна, № навіть й ложку, бо очі виколють, № про виделку взагалі й мови бути не може. Подзвонив би іншим ракетникам — більшим, й ті накрили б підозрілий район "Іскандером". Їх, правда, півсотні штук на всю армію, але для такого випадку один би знайшли.

І якби терорист був російський — то з переляку підірвався б на власній бомбі. № генерал би сказав, що все відбувалося за його розрахунками — поки артилерія відвертала увагу, його непереможний спецназ перекомутував схему в бомбі. Ага, просто в руках у терориста... ви що, не чули російську народну казку про злодія, який на ходу підбори різав?

Теж молодці, звісно. Задача ж виконана.

Щоправда, в інтернеті ще роки зо три б сварилися патріоти — то не с'як, це не так, генерали нас продали, № політичне керівництво не змогло використати результати

військової перемоги.

Молодці, що й казати. І американці, і всі, всі, всі.

Але нема в нас В2, й розстріляного села нам не простять, тож доведеться рухатись своїм шляхом. Наприклад, знайти ідіота, який підкрадеться до терориста, пригостить цигаркою, налле коньяку з піджачної фляжки й умовить його бомбу знешкодити, зброю викинути й піти здатися разом, бо у мене самого замість табельного "Форта" пластмасовий "Глок", й хто засуджує — нехай пальне спочатку з одного, потім з іншого, і вже тоді пробує щось сказати.

Кажуть, була історія за радянських часів. Прийшов якийсь лейтенантик несподівано додому. Вже сам по собі цей факт трохи підриває довіру — бо важкувато було б лейтенанту прийти додому, та ще й несподівано — але теоретично можливо. Приходить, знаця, № там — дружина із прапорщиком (і це, я вам скажу, значно ймовірніше). Лейтенант молодий, № дружина кохана — витяг з кишені "Макарку" та й пальнув тричі. Кожному, так би мовити, уваги вділив, рахуючи й себе.

Приходить до тям у госпіталі, кажуть: був би мозок — був би струс, № так — готуйся, малошановний, до офіцерської гауптвахти, № потім з півроку днюватимеш й ночуватимеш у казармі, бо комполку сказав, що йому за тебе добряче всипали.

"Яаааак?! — питається лейтенант. — Я ж... двох людей... насмерть... із табельного!"

"Ага, — кажуть. — Дівці куля ребро подряпала, № в прапора у кістці застрягла. У тій, що на плечах. Спеціально рентгенустановку викликали, просвітили — № там майже чотири сантиметри, й на біса такому каска?"

То знаєте, що він зробив? Лейтенант, мається на увазі, не прапор і не комполка. Попросив ручку й папір, і написав рапорт. Ні, не про звільнення. Про те, що армія погано озброєна, № раптом війна?

І якщо хтось згадає Левшу, що на смертному одрі волав про те, що не можна рушниці цеглою драїти, то матиме рацію.

Оце люди, навіть трішечки заздрю.

Але ми, як завжди, підемо іншим шляхом.

Причому буквально.

Знаєте, що думає терорист, коли бачить велику машину зеленого кольору, та ще й з тентом? Правильно! Саме це він і подумає — що по його душу прийшли.

Тому КраЗ не підходить, № шкода.

№ що подумає, якщо помітить автобус із тонованими віконцями?

Правильно, те ж саме. Тому не підходить й автобус.

Отож про вертоліт, уазик, "швидку допомогу" і взагалі будь-який транспорт краще одразу забути. Пішки, й виключно пішки! Хай навіть злодюга десь тут, можливо, в кущах, можливо, в лісочку, можливо он у тій будці, що влітку, мабуть, там сторож відпочиває, № ти — на полі як на долоні. Все одно — пішки.

І якщо думаєте, що він переплутає вас з мирним тутешнім аборигеном — не будуйте ілюзій. Не переплутає. От аборигена зі мною — легко, й застрелить. Про всяк випадок.

Тому йти треба хоч і пішки — але хутчіш. Щоб менше аборигенів трапилося йому, злодюзі, на очі.

Чап-чап, шурх-шурх, осіннє листя шелестить під ногами. Моя сестричка, коли я вигулював її, маленьку, на повному серйозі вважала, що в купах листя мешкають такі собі "шурші", й шурхотять, ховаючись від людського ока. Шустрі вони, й маленькі, отож помітити важко, практично що й неможливо.

Мені б так.

Шурх-шурх, чап-чап...

№ ще буває не "чап-чап", № "чоп-чоп". Це коли їдеш у повній машині негрів, і всі з автоматами, й знаєш, що назад їхатимуть не всі. І коли раптом зупиняється вантажівка, й негри вискакують, то думаєш — помолитися хочуть, № листа написати. № воно — ні.

"Чоп-чоп!" — життерадісно горлають вони, й показують одним пальцем на зуби, № другим — на ящик з харчами.

І спробуй не погодувати — негайно скніють, сидять набурмосені, й поліморсос, він же бойовий дух, негайно падає так, що варто комусь з рушниці пальнути — № тікають, № здаються.

Тьху.

Мені так не можна. Мені б підказочку. Шурші-шурші, скажіть, будь ласка, чи ніхто не тривожив, не ворухив листяні домівочки ваші добу тому? Скажіть № покажіть, якщо говорити не вмієте.

Але ж не покажете.

Втім...

№ що воно за смуги тягнуться по узбіччю? Так, ніби йшла людина, й ворухила ногами листя, не боялася ані штани забруднити, ані черевики подряпати. Як дитина мала, бува, залізе у купу, і...

Шшшшшшшшурххххх! Шшшшшшшшурхххххх!

№ як доросла людина, якій втрачати вже нічого.

І знаєте, що я вам скажу? Це у нашій роботі найважче.

Коли терорист йде на справу, й має певність, що перевіrne її успішно, й додому повернеться — то дурня. Він обережний, він оглядається мало не щокроку, він сліди замітає, № не розуміє, дурний, що кожен заметений слід привертає увагу. Він купує вибухівку у прапорщиків — № вони його ж і здають. Краде у шахті — № навколо кожної шахти крутиться десятки зо два стукачів. Синтезує у лабораторії — № старенький дядько з першого відділу дивиться на журнал замовлень, чухає потилицю й каже: "Так-тааааак..."

Трохи гірше, коли терорист певності не має, № має лише надію. Тоді підсвідомо він готовий померти, і сліди замітає не так активно, й вибухівку купує у копачів, що мародерять Залізні Хрести та Червоні Зірки, № серед них стукачів значно менше. І йде він — озирається рідше, й на місце акції може лише разочок вийти, кинути погляд, і спланувати — десь тут, мовляв.

№ от смертники — це найтяжче. Біс його зна, де вони беруть вибухівку. Можуть і

вдома зварити, з них станеться. Було таке, і в Москві було, і у нас. В Москві, щоправда, півбудинку знесло, № у нас все тихенько, тихенько минулося.

Їм на будинок начхати.

Вибухівка коштує грошей, й перші дві категорії грошики заощаджують, бо вони ж потім можуть придатися. № смертник — ні. Йому ті гроші вже до одного місця. Заіграшки може й хату продати, й дружину, й матір.

Іноді я думаю, що матерів в них нема, що вони якимось інакше розмножуються... але, вивчаючи матеріали справи, кожного разу визнаю свою помилку.

І заздалегідь визначене, вивчене до рефлексій місце для акції їм теж не потрібне. Де завгодно можуть торохнути. На Хрещатику. У метро. У кабінеті того бюрократа, що їм не дає прописати в столиці троюрідного племінника.

Бюрократа не шкода, № от на Хрещатику, та в суботу увечері... ой, було б...

І слідів вони залишають найменше. І брати їх найстрашніше. Злякається — не пожаліє ані себе, ані групу захоплення, ані півсотні зівак, що негайно зберуться навколо.

Й де вони лише беруться такі?

Останнє питання між іншим, не риторичне. От взяти, скажімо, вас. Ви, хлопець чи дівчина, чоловік № жінка, що читаєте цей рядок — у вас є дружина? № діти? № борги? № невиліковна хвороба? № з роботи вас ще не вигнали?

Ну ж бо, відповідайте!

Ні. Ні. Так. Так. Так.

Якщо раптом відповіді будуть саме такі, і саме в такому порядку, то вітаю, і ось вам приз — ви є в комп'ютері у наших психологів.

№ якщо не такі, й не в такому порядку — то це не означає, що вас там нема.

От я, наприклад, є. Щоправда, за іншими ознаками. Професійну деформацію якусь вигадали, пхе. Ну гляньте самі? Ну хіба я схожий на терориста?

Просто я йду тим же шляхом, яким добу тому пройшов терорист. Просто я так само ковтнув альфа-активного пилу, як терорист. Просто у мене зараз такі самі похмурі думки, як у терориста. Однакові враження, і бажання, мабуть, однакові. Тоскно нам. Хочеться залізти повище, й окинути весь світ хоча б одним поглядом, відсунути обрій кілометрів на тридцять, дихнути повітрям — чистим-чистісіньким, бо вітер з Дніпра, послухати цвірінкання пташки з неба, листя поворушити.

Цікаво, де це краще зробити? Мабуть, он з того пагорба.

Я не здивувався, коли помітив, що смуги у листі направлені якраз туди.

Хочеш знати, що відчуватиме смертник? Ковтни разом з ним альфа-пилу. Хочеш знати, куди піде терорист?

Просто стань ним.

№ хочеш знати, де опинишся, якщо побіжиш за ним слідом? Я скажу. Я б навіть і показав, але дуже вже похмуре видовище.

На кладовищі.

Приховане якесь трапилось кладовище. Зазвичай їх помітно ще здалеку — огорожа

якась, церква № капличка, пам'ятники, нарешті. № тут — ось вона дорога, ось вона, стежка, ось вона лісосмуга... ой. № що я тут роблю, серед пам'ятників та хрестів?

Небагате видалося кладовище. Сільске, й при тому села теж небагатого. Та й стареньке, свіжих могил не видно. Мабуть, повоєнне, №, максимум, років із п'ятидесятих родом. Важкуваті були часи, голодні, холодні й злиденні. № ще — густо політі страхом. Звідусіль було страшно, і зверху, й знизу, й голод міг повторитися, й повторити його могли, й кожен другий був соціально-чужий, й американські бомбери літали аж до Кіровограду, й заіграшки могли бомбу скинути, № не лише шпигуна-парашутиста.

Важко було жити... № все ж старі люди кажуть, що тоді було краще. Пояснюється це просто — молодші були, № молодість — воно завжди краще. Кажуть, на комуністичному мітингу в Харкові якийсь ветеран заліз на трибуну й сказав: "При Сталіні було краще! При Сталіні у мене стояв, № зараз...."

Що він хотів далі сказати — біс його зна, бо швиденько стягли геть з трибуни, але чи багато тут варіантів?

Стареньке було кладовище, і занедбане. Заросло бур'янами, кленками та тереном — не скрізь і пролізеш. №, як пролізеш, то залишиш пів-куртки на тих колючках.

Брунатної шкіряної куртки...

Я уважно оглянув клаптик, придививсь до потоптаної трави... так, справді. Туди, туди він пішов! Дякую вам, люди. Здали шпигуна живими, здали й терориста мертвими.

І діда мого, правда, здали. Мав необережність організувати в школі, де вчителював, гурток української мови. Призначили націоналістом — й в Архангельськ. Мавши нагоду, зазирнув до архівів... чесно кажу — хотілося знайти всіх, хто мав до цього причетність й... ні, не розстріляти. Допитувати! Довго так допитувати, з використанням як новітніх, так і найтрадиційніших заходів. І не для того, щоб розповіли щось — що нового вони мені скажуть? Як треба людину бити, щоб вона себе китайським шпигуном визнала? Хе. Таке я й сам розповім.

Просто так допитувати. Задля процесу.

Але ж не дотягнешся вже до них. Нічого вже їм не зробиш. Вже лежать вони — хто на отаких-от забутих кладовищах, хто на Байковім, хто на Новодівичому. Кимось, можливо, я зараз дихаю, № хтось став землею, травою, водою і зараз знову посиплеться на мене холодним осіннім дощем.

Я пройшов крізь терен, і хай йому чорт! — теж залишив на колючках декілька клаптиків з куртки. Ну й чорт з ним. Може, ще хтось ітима слідом.

Кладовище скінчилось так само раптово, як і почалося, і я опинився на полі.

Оглянувся.

І знаєте що? Мені тут сподобалося. Якби я був терористом — то, мабуть, теж пер через пів-країни сюди. Good day for die, як кажуть американці, № ми кажемо — чудове місце, щоб гигнути.

З одного боку земляними хвилями тягнувся за обрій степ, і якби Ератосфен не лазив по колодязях, № приїхав до України, то поміряв би земний радіус без всяких

хитрощів з кутами, стадіями та іншою морокою.

З іншого — місто. Середнього розміру місто, на півтори сотні тисяч. Не Київ, звісно, але й не якась Заштанизачепилівка. Он дві труби димлять — мабуть, заводи; № ондечки церква намагається проколоти небо хрестом.

Не вийде. Хоч і низьке сьогодні небо, сіре та хмарне — але все-таки хресту до неба ще тягнутись й тягнутись.

№ з третього боку — Дніпро. Стародавній, сивий чи то од вітру, чи то од віку, але водночас — дужий та вічно молодий. Ех, хотів би я провести решту життя так, щоб виходиш вранці — й можна вмитися водою з Дніпра, № якщо влітку — то й скупатися, поборотися з хвилями, пропливти з кілометр проти течії, ех...

Хоч як не хотілося крутити головою далі, але боків не три, № чотири, отже довелося роззиратися і туди.

Знаєте, яке ще бажання рухає терористом й страшенно йому пече? Знаєте! Для цього не треба ним бути. Досить просто сильно злякатись. Маленькі діти ховаються під ковдру № навіть під ліжку, коханці — у шафу, снайпери — серед кущів, генерали — під землею, № президенти — навіть під гору. Півтори кілометри скелі над головою створюють ілюзію, ніби жодна бомба не гримне на голову, але знаєте, що я вам скажу? Бомба тут непотрібна. Досить одного хитрого дядька із правильною газовою гранатою у кишені.

Сховище буде цілим, і навіть лишиться зачиненим, але ілюзії зникнуть, № президенти здохнуть.

Але ж то президенти! Їх стережуть днями й ночами, суходолом вони пересуваються караваном броньованих мерседесів під охороною, морями — на крейсерах, в повітрі — лайнером в супроводі винищувачів — і то бояться. № знаєте, як відчуває себе терорист? Особливо викритий, зацькований, загнаний в кут...

№ в старий, часів другої світової, бункер на вершечку пагорба.

Ось цей.

Бункер був так собі. Не металевий, як ті дві в Київському укріпрайоні, литий із бетону, що десятки їх зараз позаростали чагарником, не розрахований на гарнізон з півсотні солдатів на чолі з капітаном, та ще політруком на додачу. Маленький трапився бункер, два на два метри, та ще й цегляний, хіба що двері виведено досить вдало — за десяток кроків, під захист ярку й земляного валу. Не вдалося б там поставити ані гармати, ані, мабуть, великого кулемету. Так, ручник із повітряним охолодженням, і не більше. І цегляний захист сумнівний, роздовбали б його навіть з гвинтівочного калібру, № з найменшого міномету.

Але якусь ілюзію все-таки створював. І якби я був терористом...

— Стій! — глухо сказало з бункеру.

— Стою, — охоче погодився я. — Руки піднімати?

— Ну підніми, — таке враження, ніби там, в бункері — плечима знизали.

— Ну, підняв.

У найближчій амбразурі ворухнулося. Біс його зна... Місце він вибрав напрочуд

вдало. Хоч і на пагорбі, хоч і вітряно — але ж під землею. Якщо й розсипле свою альфагідоту — то надвір небагато вилізе. Ну, здеруть верхній шар землі, покришать цеглу, складуть у металеві діжки й поставлять до сховища у Чорнобильській зоні. Кількома діжками більше, кількома менше... Теж мені горе.

Але не може, не може, не може все бути так просто!

Це ж не фермер, і навіть не прапорщик з артилерійського складу. Мабуть же ж вигадав якусь такі підлянку, що нормальним людям лише потилицю чухати. Може, у нього бомба, що підніме в повітря весь бункер, й розпорошить пилюку по всій Полтавщині. Може, ракета злетить вгору, як в тому фільмі про Фантомаса. Може, ще якусь капость вигадав...

Біс його зна. Перш ніж застрелити людину, краще з нею поговорити, бо опісля всі діалоги будуть однобокі. "От негідник, от гад, от мерзотник, та де ж ти узяв детонатори, га? Мовчиш, падло?"

Падло завжди мовчить. На те воно й падло, у найпервиннішому значенні слова — мертве тіло. Несуттєво, чие.

Але наше падло поки що розмовляє, ворухиться, і, якщо мені пощастить, багато чого ще встигне сказати.

— Ну, чого мовчиш? — запитало із бункера.

Отакої. № що мені говорити?

Я так і спитав.

— Ну, розкажи, наприклад, як ви на мене вийшли.

— Це буде важкувато пояснювати, — кинув я у відповідь й нахабно опустив руки. — Та й довго. І нудно. Давай по черзі розповідати. Я тобі — про те, як вийшли, № ти — про те, на біса тобі все це знадобилося. Годиться?

У бункері від такого мого нахабства аж чмихнуло, потім коротко реготнуло.

— Ну, можна й по черзі. Заходь.

Я й зайшов.

В кутку стояла звичайнісінька чорна сумка, біля неї присів навпочіпки дядько з фотокартки, яку я із заплющеними очами вже бачив, й тримав у руках пістолет. Мабуть, гумовий.

— Сідай.

Я озирнувся, начебто щоб присісти, поточився, незграбно махнув руками. За мить пістолет був у кутку, дядько — в іншому, я — зверху, сумка — на місці... Оце й усе? І варто було...

Дядько сміявся. Знаєте, що? Сміятися у такому стані, лежачи мордою в землю, із рукою, закрученою аж на потилицю — це треба мати в кишені добрячий козир. № навіть джокер.

Й дядько, мабуть, щось таке мав.

— Дурний ти, дурний, — видушив він з себе крізь сміх, і дивний був той сміх. Щось середнє між насмішкою та істерикою. Якби так сміявся дядько з чимось, бодай трохи схожим на кнопку, в руці — я б вже тікав. № падав. № молився.

Але цей клієнт в руках нічого не мав! Анічогісінько!

Дивина, та й годі.

— Скільки у нас часу? — раптом запитав він.

— Тобто?

— Коли прибіжать... твої?

— Коли скажу, тоді й прибіжать, — непривітно пробурмотів я, фіксуючи руки у кайданках. — № що? Підлянку якусь плануєш? Вивільнитись, до речі, не пробуй, кайданки не радянські.

Дядько лише посміхнувся, і видав:

— Ні. Планую, що ти з мене сам зараз наручники знімеш.

Я стояв на самому вершечку пагорба, й вітер дув мені в пику.

На вершечку — буквально, і навіть більше. Вищого місця в радіусі кілометрів десяти не було. Але й цього видалося мало, і я заліз на дах бункеру.

Не можна сказати, що на чотиригранній піраміді, хай навіть тупій, шерехуватій та вивітреній, було зручно стояти. Та ще й вітер щосили намагався мене звідси скинути.

Але йому не вдавалося. Не так вже й легко мене звідкілясь скинути.

Вітер це розумів, й тому злився, різав шкіру, наче шматками скла, й одного разу навіть плюнув у пику дощем.

Влітку тут, мабуть, краще. Влітку спека, й вітер, хай навіть сильний, не січе шкіру склом, № обвіває приємним холодком. Очі відпочивають, сфокусувавшись на далекому-далекому обрії, і ясна річ — усе навколо має ергономічні синьо-зелені відтінки.

"Робіть гімнастику для очей! — кажуть лікарі. — Намагайтеся хоч час від часу сфокусувати очі на якомусь далекому предметі! Хоча б метрів на десять від вас!"

Хе. № на десять кілометрів, га?

Мабуть, на такому пагорбі й народилося в народного поета "Чому я не сокіл, чому не літаю?"

З натхнення.

№ в цього, он бач, що народилося. Теж з натхнення.

Я з ненавистю оглянувся на бранця. Бранцем він був умовним — бо кайданки я зняв. Хотів-був спочатку заховати в кишеню, як завжди — але натомість вилаявся й пожбурих у кущ сухої трави. Он, виблискують. Ніби чекають, що господар отямиться, підбере, що згодяться ще. Наче старий пес, що його хазяїн на вулицю вигнав.

Але ж не згодяться. Ані пес, ані кайданки.

Ніщо вже не згодиться, й ніколи. Й пса господар не вигнав, № випустив — побігай, мовляв, пошукай якусь собачу травичку, покачайся на падлі, вивозись у грязюці та обтрусись, так, щоб усе навколо бризками вкрилось.

Уже можна. Уже все можна.

№ пес все проситься й проситься назад в будку.

Клієнт виліз з бункера, подивися кругом, смикнув плечима, сказав "Брррр!" й сховався.

Я зітхнув, теж зліз на землю, але ховатись не став, № присів на траву поруч із

виходом. Грець штанам, ну й чорт з ними.

Вже можна.

— Слухай, — винувано сказали із напівтемряви. — Ну ти хоч розумієш, що я не винен? Що я цього не хотів?

Я промовчав. Водій, що людину на дорозі збив, теж наче не винен, й навряд чи хотів, № його саджають. Якщо, звісно, немає він дядька-мільярдера № батька-депутата.

Правильно роблять, як на мене. І тут би теж використати це правило, але користі з того...

— Ти розумієш? — сказали з бункеру. — Це не я винен. Й ніхто, хто б опинився на моєму місці. Рано чи пізно...

Угу, саме так. Рано чи пізно. Й кожен сподівається на пізно, пізніше, якнайпізніше! — № воно глип! — и рано. Хто ж знав, що воно й у великих масштабах так.

Слухати про це знову не хотілося, але як йому пельку заткнеш? Застрелити хіба? Хе. Ні. По-перше, це вийде якраз те несподіване "рано", по-друге — усі службові інстинкти бунтують, № по-третє — ворухиться, ворухиться таки десь у глибині серця примарна надія.

№ раптом, все-таки набрехав? № помилився?

— Слухай, — я труснув головою. — Давай іще раз. Спочатку. Докладно. Може...

Я не договорив. Знаю, що ніяких "може", але оте моє "по-третє" вимагає думати, аналізувати, діяти, й чхати йому на те, є ще надія, чи нема. Все одно треба. Як тій жабці, що впала у глечик із молоком.

Клієнт теж зітхнув й почав здалеку, розважливо, та ще й з відступами, як на лекції.

— Що таке резонанс? Це такий фізичний процес, коли амплітуда коливань росте вибухоподібно. Наприклад, вал турбіни мало вібрує на частоті тисяча обертів на хвилину, й дві тисячі, й три, № на чотирьох раптом починає скакати так, що руйнує підшипники. Здавалося б, збільшувати частоту обертання не можна, але — дивна річ! — якщо поставити міцніші підшипники, та розігнати вал, скажімо, до шести тисяч — коливання зникають. Й можна гнати оберти далі, на тридцять, на півсотні, навіть на сотні тисяч! Й не треба зміцнювати підшипники — просто треба зробити вал легшим, хай небезпечну частоту проскакує миттю.

Що таке синергетика? Якщо буквально - то складання дій. У нашому випадку — складання коливань різних компонентів системи й підсилення їх за рахунок цього складання. Звучить складно, № насправді явище поширене. Вийдіть на берег моря й порахуйте хвилі. Одна, друга, третя... ой. Що, ноги лизнуло? Буває. Повторіть. Одна, друга, третя... що, знову ой? Помітили закономірність?

№ тепер зайдіть у їдальню. Не в ганделик якийсь, № в стареньку їдальню, пельменну, вареничну, абощо. Таку, щоб з радянських часів не ремонтувалася. Підніміть очі. Що висить на стіні? Правильно, Айвазовський. І якщо репродукція ще не остаточно засиджена мухами, то можна так-сяк розрізнити, що воно намальоване. № якщо пощастить, то можна прочитати і підпис. Що написано?

Я піймав себе на тому, що таки заслухався. От гад. Уміє ж, коли захоче. Мабуть,

коли читав лекції, то студенти не грали у морський бій.

— ...Правильно, "Дев'ятий вал" вона називається. Дев'ятий — бо тричі по три буде дев'ять, № не, скажімо, сім-вісім, як, можливо запам'ятали ви з анекдоту. І тут виникає питаннячко. Виходячи з такої логіки, двадцять сьомий вал був би катастрофічним, № вісімдесят перший — взагалі як цунамі, але ж скільки не стій біля моря, такого не вистойш. № чому? № тому, що хвилі все-таки різні. Тому що в морі нема когерентного джерела хвиль, яке б випускало їх рівно-рівнесенько. І взагалі в природі нема.

№ у нас — є. Називається лазер, і хто ні разу не світив з десятого поверху лазерною указкою, хай негайно біжить у найближчий кіоск...

Хе, указкою! Захопився дядько, захопився. Забув, що він не перед студентами. Дехто з нас світив лазерним прицілом на шість кілометрів, й летіло по тому промені таке, що зривало динамічний захист й робило дірку в комбінованій броні товщиною кількасот міліметрів! Й те, у що впирався лазерний "зайчик", не стояло на місці, як здивований пішохід, № перло зі швидкістю "бентлі" з депутатським синком, й не лупало очима здивовано, № світило назустріч широкодіапазонним прожектором, не лаялося — № плювалося димовими гранатами, й не з якимось там димом — № бойовим, з металевими порошинками, непробивним для радарів, тепловізорів та іншого оптоелектронного мотлоху! Й не махало кулаком, як той перехожий, № махнуло снарядом калібром у сто двадцять два міліметри, та ще й з готовими вражаючими елементами — кожен, як шабля, лише у палець завдовжки.

Ех, було...

Але тоді я встиг, № зараз — ні.

— ...що треба, аби створити хвилю? Можна кинути у воду камінчик, але ж що то за хвилька? Тьху! Можна кинути брилу, можна й самому стрибнути — але все одно то дрібне. Забавки. Можна кинути у воду гранату. Щоправда, експеримент вийде нечистий, до поперечної хвилі, яку ми зараз розглядаємо, додасться ще й повздовжня — але біс з нею, не наша це тема. Наша хвиля буде помітніша. Можна збільшити заряд — аж до атомного, й, за сприятливих умов, створити штучне цунамі. Але, я вам скажу, такий експеримент вийде таки дорогим, й наш менталітет буде сильно проти, хіба не так? Он, навіть радіотелескоп у Харкові з чого побудували, знаєш? З каналізаційних труб!

Не дадуть нам бомби на експерименти, № якщо й дадуть, то зелені піднімуть бучу.

Отже, як казав ще один корифей ядерної фізики — "ми підемо іншим шляхом".

З приводу корифея — я, до речі, цілком серйозно. Ляпнув колись, що електрон так само невичерпний, як атом — й мучилися наші фізики півстоліття, ані кроку ліворуч-праворуч від єдино вірної марксистської фізики. Німця легше було, у них Гербігер був сам по собі, Ган та Штрасер — сам по собі, конспектувати "Майн Кампф" їх теж не примушували, й не вистачило їм зовсім трохи, буквально трьох місяців.

№ от японці пішли іншим шляхом, і я не про бомбу. Знаєте, як вони розважаються у басейнах? Набиваються так, щоб можна було один одного за руки тримати, й починають стрибати. Невисоко — у воді дуже високо хіба пострибаєш. Й не часто — №

експериментальним шляхом визначають частоту коливань, № вона залежить від розміру басейну, глибини, форми, кількості стрибунів й купи інших факторів. Пробують. Раз, другий, третій, десятій... й кінець кінцем, знаходять резонансну частоту, й піднімають хвилі! І не якісь там маленькі, № такі, що, буває, викидає людей з води, б'є об стіни й навіть калічить. Тому в деяких аквапарках такі розваги заборонено.

Не раджу розважатися таким чином у російських аквапарках, то вони й самі по собі падають!

На цьому місці студенти, мабуть, гигакали, гигикнув і я.

— отже, що роблять німці й інші западенці, в природному значенні цього слова, № не з мешканці Закарпаття? Вони створюють такий собі кумулятивний аналог могутньої бомби. Він має в діаметрі майже тридцять кілометрів, знаходиться під землею, жере рідкого гелію, як маленька зірка класу нашого Сонця, й дозволяє відмити кількасот мільйонів євро лише у процесі будівництва, № про експлуатацію я взагалі мовчу. Він розганяє жменьку протонів, гепеє ними об пучок, що летить у зустрічному напрямку, і що виходить? Біс його зна, бо у них вічно щось не так, то гелій витече, то зелені прикують себе до головного рубильника, бо хтось їм сказав, що в результаті експерименту може виникнути маленька чорна діра й всіх № поїсть, № рознесе на порох.

№ що роблять нормальні люди? Нормальні люди беруть старенький радянський прискорювач. Навіть не циклічний, № лінійний. Зовсім слабенький, нічого важчого за мезон на ньому просто так не отримаєш. Здавалося б, нічого вони й не отримають, але крім прискорювача вони будують ще й невеличкий генератор когерентного рентгенівського випромінювання – тобто слабенький рентгенівський лазер; свіtimo ним назустріч пучку, і...

Клієнт затнувся й винувато глянув на мене.

— Ну, і...

— Та розповідай вже, чого там.

— Коротше кажучи, зробили ми майже те саме, що планували зробити на колайдері, й воно таки зробилося. Але хто ж міг здогадатися, що клятий цей академік Мігдал настільки помилився з розрахунком нижнього порогу піонної конденсації?

Знаєте, що? Якби хтось й колись сказав мені, що у підвалі можна створити зірку, хай невеличку, хай малесеньку — я б не повірив. Незважаючи, що читано й перечитано з цього приводу, від підручника астрономії й "Чорних зір" пана Савченка аж до містера Хокінга.

Цікаво, ж хай йому чорт!

Угу. От і доцікавилися.

-...відбувся експоненційний процес конденсації... створилося два кваркових мішечки... вони колапсували... і одна вирвалася.

— Що вирвалося?

— Ну що, що... що у нас настільки важке, що всмоктує абсолютно все, рахуючи світло? Чорна дірка. Найсправжнісінька, лише маленька. Вдало, щоправда, вирвалася

— пройшла вздовж прискорювача, прошила стіну й подалася навскоси, під кутом градусів у тридцять. Я, поки їхав, порахував — швидкість вона мала десь кілометрів дванадцять-шістнадцять на секунду, тобто з системи не вийшла. Докладно не рахував, але, гадаю, зараз вже за орбіту Місяця вискочила. Місяць, на щастя, минула, інакше було б те саме, що і в лабораторії..

Отут настала моя черга ніяковіти. Ганьба мені, ой, ганьба. Поплутати канал, створений припливними силами, з каналом від кумулятивного вибуху. Згоден, трохи схоже, але ж видно, видно було — не прогризало той канал, не розкидало осколки пообіч, № тягнуло, смоктало в себе! Наче лускатим ножем вдарили, потім витягнули — але відстовбурчилася на ножі луска, й рве за собою м'ясо! Отак і дірка та, чорна-чорнюща, пройшла — й потягнула за собою матерію. Всю підряд. З відповідними механічними, термічними, й... я згадав дівку, з якої зірвало одяг — й травматичними, хай би їм чорт, тим ефектам.

Й радіологічними теж, до речі. Дірка поруйнувала багато атомів на шляху, й вони, покалічені-потривожені, ще довго після того розсипалися. Й зараз розсипаються, й далеко ходити не треба, щоб побачити наслідки цього розсипання. Мене ще тільки нудить, № клієнт, який і хапнув більше, й носить їх у собі довше — вже й блював. Може, й в туалет кров'ю ходить, але то вже не має значення.

Ніщо вже не має значення.

— ...і навіть її б вистачило. Якби вона набрала швидкості кілометрів у сорок — о, тоді можна було ще поборюватися. Можливо, проскочила б астероїди й зону Оорта, вийшла б за межі системи, № там досить чисто, майже вакуум. Торохнула б через хокінгівський ефект квантового випаровування... десь на пару тисяч мегатонн тротилового еквіваленту торохнула би... № кометну пилюку почала б жерти, і може років через півсотні й виросла б до помітного розміру, може й почала б потроху впливати на сонечко... але ж не набрала. Так і залишиться десь у поясі астероїдів, почне жерти, й за короткий час...

— Короткий — це скільки?

— № біс його зна. Не порахую. Бо зустріне щось таке, як Церера - то значно кілька годин, № якщо ні... Так, на око — кілька років. Навряд чи більше.

— № далі що?

— № що далі? Далі — ніякого далі. Сам подумай, що буде з системи, якщо всередині її утвориться чорна дірка? Поїсть астероїди, Марс проковтне, велетнів наших висмокче, Юпітер й Сатурн мається на увазі. Закусить Меркурієм та зовнішніми планетами, № далі, мабуть і Сонце вип'є, бо нащо воно чорній дірці? Й буде летіти у напрямку Полярної зірки, зустрічними каменюками підживлюватись, і може, колись й долетить, і тоді не заздрю я мешканцям тої системи. Але це несуттєво.

Я здивовано підняв брови. № що ж тоді суттєво?

— № от друга новонароджена значно суттєвіша. Вона піймалася. Правильно полетіла, якраз у магнітно-лазерну пастку. Нічого дорогою не поруйнувала, ну, може, конденсованих у пастці атомів трохи розрідила, хе-хе, проскочила в гирло,

загальмувалася, і...

Він кивнув у бік темряви, що висіла у основному приміщенні бункеру. Крізь вузькі бійниці пробивалося три світлові промені, й схрещувалися вони, як циркові прожектори на фокуснику. № на гарматі, з якої зараз вилетить дівка в трико.

Й справді, фокус вдався на славу. Ця гармата як пальне — то пальне!

— ...підвішена в центрі контейнера. Й незважаючи на вакуум, потроху росте. Зжерла усі залишки повітря в контейнері — немає більше ніде на Землі такого чистого вакууму, хе-хе. Зараз потроху їсть обшивку. Дуже потроху. Ну скільки там випаровується атомів з металу у твердому стані? Крихти! Але ж вакуум, і тяжіння... шар за шаром вона таки здирає ті атоми, й росте.

— № це можна якось проконтролювати? Ну, маса ж її збільшується при цьому, чи що?

— Не дуже розумне питання!

Я хотів-був знову дати йому пістолетом по голові, але передумав. Навіщо? Хай нахабніє, однаково вже нічого не зробиш.

Втім, за секунду я зрозумів, що питання і справді не дуже розумне. Вона ж стінки їсть не навколишнє повітря. Втім, повітря теж, але скільки там просочиться його через крантик та вакуумметр?

Стрілка приладу, до речі, й справді уперлась в обмежувач. Такого чистого вакууму справді не має на Землі ніхто, хоч в Гіннес дзвони.

-...я у цій галузі фахівець невеликий, тому можу лише приблизно сказати. Від доби до трьох, й півтори вже минуло.

— № потім?

— № потім № квантовий розпад випередить швидкість поглинання, № зовнішній тиск контейнер зімне. Чи свищик утвориться, й крізь нього рине повітря. З точки зору фізики процеси різні, № з точки зору наслідків — то однакові. Хоч пнем об сову, хоч совою об пень.

— Ну, то що буде?

— Ну що, що... Якщо її зовсім не підживлювати речовиною — випромінювання ростиме по експоненті... Потім — висвічування маси в одному спалахові на ті самі кільканадцять гігатонн... Планета може й вціліє, № от атмосфері - капець. Якщо ж перегодувати — теж негарно вийде. З'їсть кількасот тон навколишнього повітря, ґрунту... провалиться. Їстиме мантию та ядро. Друга космічна швидкість у нас одинадцять кілометрів... з копійками, значить, під кінець матерія падатиме в неї приблизно з такою ж швидкістю. Це займе теж кілька годин, ба, навіть діб. Але то несуттєво, бо задовго до цього потривожене ядро влаштує нам такий землетрус, що нічого вже не вціліє. № якщо раптом й вціліє, то під час падіння матерії вона буде випромінювати у гамма-діапазоні так, що горобці на льоту із птахів на закусь перетворяться. Смажену.

Мабуть, рано ми викинуло стародавні інстинкти — люті, помсту, жорстокість. Мабуть, у критичних ситуаціях саме вони спонукають нас щось робити, бігти, тікати,

хапатися за ліану, за нитку, за соломинку; № ж навпаки — за дрюка, й по морді хижака ним, по морді, по нахабній смугастій морді!..

Мені страшенно захотілося вдарити когось пістолетом по морді, і, мабуть, це стало помітно й зовні.

— Але ж кажу тобі! — стривожився винуватець того бажання. — Це не має значення! Зрозумій же! Це ж просто, це так просто! Це ясно було ще до того, як ми допетрали про той резонанс!

— Га?

Якщо було ясно — то навіщо ж робили? І що ж ясно, кінець кінцем?

— Розумієш... ти чув про парадокс Великого Мовчання?

— Не чув. Читав. Давно, ще в дитинстві. Але ж його можна пояснити і так, і сяк...

— Справді, справді, — загарячкував він. — Можна, звісно, припустити, що всі молодші цивілізації мовчать, бо ще не мають сил загорлати про себе на весь космос, № старші — бо їм це вже не потрібно. Але ж зірок — мільярди, то невже немає середніх? Ані занадто молодих, ані занадто старих? Га?

— Ага.

№ що тут ще скажеш? Над цим було б непогано поміркувати в кріслі із книжкою, № потеревенити на якійсь конференції. Статтю написати, кінець-кінцем. У крайньому випадку — заснувати релігію Великого Мовчання, й качати гроші з фанатиків. На розробку нового засобу спілкування, наприклад.

Але ніяк, ніяк, ну просто ніяк не вкладається в голову, що ось тут і зараз ця суто філософська проблема раптом набула смертельного важливого значення.

— От і виходить, що рано чи пізно кожна цивілізація просто мусить, просто зобов'язана себе знищити. Не знаю, яким саме чином. Можливо, так, як у нас вийшло, можливо, через війну, № ще якесь лихо. Можливо...

Він не договорив.

Контейнер здригнувся й з металевим рипом прогнувся. Як пляшка із напівпрозорого пластику, знаєте, коли присмоктатися до неї й зробити чималий ковток. Несуттєво, чого — хоч мінералки, хоч пива. Зминається пляшка. Навколишнє повітря душить її, й хоче прорватися досередини.

— Га?

Ми встигли перевести очі на контейнер. Можливо, навіть встигли пополотніти.

Але й то вже було несуттєво.

27.09.08-25.10.08